

1. YHDISTYKSEN PERUSTAMINEN

”Työväenyhdistyksen perustamista paikkakunnalle harrastavia kaupunkilaisia kehoitetaan kokoontumaan Heinolan kaupungin majataloon torstaina, joulukuun 17 p;nä kello 7 i.p. Heinolassa 15. joulukuuta 1891. Muutamat asiata harrastavat.”

Tällaisesta ilmoituksesta paikallisessa Jyränkö -lehdessä sai alkunsa Heinolan Työväenyhdistys ja sen toiminnan jatkaaja Heinolan Sosialidemokraattinen Työväenyhdistys.

Heinolaankin oli siis myös ulottunut helsinkiläisen rottinkitehtailija Viktor von Wrightin liberaali aatemaailma, jonka pohjalle säätyvaltiopäivillä aatelisten edustajana toiminut tehtailija oli vuonna 1883 perustanut Helsingin Työväenyhdistyksen.

Heinolan Työväenyhdistyksen perustamista puuhasi etupäässä kaupungin silloinen sivistyneistö ja työnantajapiirit. Perustavan kokouksen puheenjohtajana toimi tohtori K. Leino, joka muutamia vuosia aikaisemmin oli ollut mukana vastaavanlaisessa hankkeessa Jyväskylässä ja joka muutoinkin oli ansioitunut kotikaupunkinsa henkisen elämän kehittäjänä.

2. YHDISTYKSEN SÄÄNNÖT

Yhdistyksen säännöt hyväksyttiin yleisessä kokouksessa 3.1.1892. Säännöissä määriteltiin mm. yhdistyksen tarkoitus seuraavasti:

”Yhdistyksemme toimenä on:

1. niin pian kuin yhdistyksen varat myöntävät, toimeenpanna luentoja työväelle hyödyllisistä tietoa-aineista;
2. lyhyempien esitelmäin toimeenpanemisella sekä sivistävien ja jalostavien huvien pitämällä, soitannon, laulun ja laususkelun y.m. kanssa valmistaa yhdistyksen jäsenille virkistävää ajanviettoa joutohetkinä;
3. tehokkaasti edistää säästö-, sairaus-, apu- ja eläkerahastoja, ravinto- ja ammattiyhdistyksiä ynnä muita yrityksiä, jotka saattavat olla omansa vaurastuttamaan työväen toimeentuloa;
4. välittää paikansaantia työntekijöille ja apulaisten hankintoja työntekijöille, sekä
5. mahdollisuutta myöten perustaa työntekijöille rahasto oman huoneuston hankkimista varten yhdistyksille.”

Varsinainen Heinolan Työväenyhdistyksen perustava kokous pidettiin 18.9.1892.

Uuden yhdistyksen toiminta lähti ripeästi liikkeelle. Kokouksia pidettiin mm. 1891 valmistuneessa WPK:n talossa ja luentoja kaupungin lukusalissa. Yhteistoiminta kaupungin kanssa oli kitkatonta, koska yhdistyksen johdossa oli samoja henkilöitä kuin kaupunginkin.

3. YHDISTYKSEN JÄSENISTÖ

Yhdistyksen jäsenmääräkin kasvoi nopeasti. Vuoden kuluttua se oli 82 henkeä, joka oli 6 % Heinolan silloisesta 1359 asukkaasta.

Heinolan Työväenyhdistys ei kuitenkaan ollut varsinaisesti työväestön yhdistys. Työläisiä ei juuri jäsenistössä näkynyt. Siihen oli selvä syy. Ei teollisuutta. Ei työläisiä.

Lääninhallitus oli siirretty 1843 Heinolasta Mikkeliin eivätkä uudet kaupunkioikeudet juurikaan elvyttäneet talouselämää. Kaupunki oli myös jäänyt syrjään uudenaikaisten kulkuväylien kehityksestä

Saimaalla seilattiin höyrylaivoilla jo vuodesta 1833 ja Päijänteellä vasta 1856 Vääksyn kanavan valmistuttua. Kalkkisten kanavakin avattiin vasta 1878.

Oli Heinolassakin sentään jotakin: Kymin lauttausyhtiön konepaja sittemmin Heinolan Konepaja Oy kosken niskassa, tiilitehdas.. Malinin saha Kauppakadun alapäässä ja Koskensaari Oy:n saha Koskensaarella.

Todellista suurteollisuutta silloisessa mittakaavassa edusti viinan poltto. Heinolan Polttimo , Heinola Bränneri AB Jyrängön virran rannalla. Siitä Jyrängön Ränninmäkikin sai nimensä. Ja Lemströmin oluttehdaskin taisi silloin toimia.

Heinolan Työväenyhdistyksellä oli siis innostava alku, joka kuitenkin hiipui pian. Jäsenmäärä laski puoleen, mutta usko aatteeseen oli kuitenkin vahva, kuten yhdistyksen toimintakertomus vuodelta 1994 kertoo:

”Welvollisuutemme on siis koroittaa ja vahvistaa työväen luokkaa kaikin tavoin edistämällä säännöllisyyttä, säästäväisyyttä, sopua ja hyvää oloa, esitelmäin kuuntelemista ja tietojen etsimistä ja muistakaamme kaikki että hyvällä esimerkillä parhain edistämme yhdistyksen tarkoitusta.”

4. SOSIALISMI VOITTAÄ WRIGHTILÄISYYDEN

Vuoden 1896 jälkeen toimintaan alkoi liittyä yhä enemmän työkansaa, kun maan tapaan yhdistyksen alaosastoiksi perustettiin eri käsityöläisten ammattiosastoja. Uudet radikaalimmat tuulet rupesivat puhaltamaan Suomessa ja se vaikutti myös Heinolan Työväenyhdistyksen toimintaan.

Saksasta lähteneet sosialistiset ajatukset saavuttivat 1800-luvun lopulla Suomen ja Heinolankin. Läpimurtoa Suomessa edisti erityisesti Työmies-lehti, joka alkoi ilmestyä helmikuussa 1895.

Työväenyhdistyksissä ympäri maan syntyi kiistaa sosialististen työläisten, sekä wrightiläisiä ajatuksia kannattavan liberaalin sivistyneistön välillä.

Turussa perustettiin vuonna 1899 Suomen Työväen Puolue.

Heinolan Työväenyhdistyksen edustajana kokouksessa ollut metsänvartija Wesanen toi terveiset, että pitäisi liittyä uuden puolueen hallinnon alle. Heinolassa jäätin kuitenkin kolmeksi vuodeksi odottavalle kannalle.

Työväenpuolueen toinen edustajakokous elokuussa 1903 Forssassa hyväksyi selvästi sosialistisen ohjelman ja muutti puolueen nimeksi Suomen Sosialidemokraattinen puolue.

Forssan ohjelmassa vaadittiin mm. yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta, kahdeksan tunnin työpäivää, vähimmäispalkkaa, yleistä kouluvelvollisuutta, kokoontumis- ja sananvapautta...

5. OMAN TYÖVÄENTALON HANKKIMINEN

Vuonna 1904 Heinolan työväenyhdistys sai oman talon silloisen Pohjois-Puistokadun varrelta, nykyisen Maaherrankadun ja Lampikadun kulmasta, ostamalla sen maisteri Collianderin perillisten huutokaupasta.

Yhdistyksellä oli talon ostosta johtuen paljon velkaa ja sitä otettiin pian lisää, kun talon laajennus- ja kunnostustyöt aloitettiin parin vuoden kuluttua.

Omaa taloa kutsuttiin aluksi muun maan tapaan Torpaksi. Tilojen ahtauden vuoksi yhdistys ryhtyi miettimään uuden juhlasalin rakentamista. Sitä varten asetettiin komitea.

6. YHDISTYKSEN MUUTTUMINEN SOSIALIDEMOKRAATTISEKSI

Oma paikallinen lehti Itä-Hämeen Raivaaja alkoi ilmestyä varsinaisen Itä-Häme -lehden kolmantena viikottaisena numerona. vuonna 1905.

Ja Urheiluseura Raataja perustettiin helmikuussa 1905. Sittenmin nimi muutettiin Ryhdiksi

Wrightiläisen työväenliikkeen perinteisenä mielenosoituspäivänä sunnuntaina 4 kesäkuuta 1905 järjesti Heinolan Työväenyhdistys yhdessä raittius- ja nuorisoseuran kanssa vuonna 1900 valmistuneen Harjupaviljongin läheisyydessä suuren mielenosoitusjuhlan. Sen jälkeen lähes 2000 -päinen yleisö marssi torvisoittokunnan johdolla alas keskustaan. Kulkueessa kannettiin kylttejä ja banderolleja, joissa luki mm. ”Köyhälistö liittyykää yhteen”, ”Yleinen äänioikeus”, ”Kieltolaki”, ”8-tunnin työpäivä” ja ”Juovutusjuomat pois”.

Tilaisuus oli selvä rajanveto wrightiläiseen työväenliikkeeseen järjestäytyneen sosialidemokraattisen työväenpuolueen puolesta. Tapahtumat seurasivat nopeasti toisiaan.

7. SUURLAKKO 1905

Saman vuoden 1905 marraskuussa yhdistyksen puheenjohtaja Oskari Orasmaa johti heinolalaisten puolueiden yhteistä valmistautumista suurlakkoon.

Marraskuun 1. päivänä pidetty kansalaiskokous päätti riisua santarmit aseista ja määräsi heidät poistumaan paikkakunnalta. Järjestystä ylläpitämään asetettiin kansalliskaarti, jonka ylipäällikkönä toimi – kukas muu kuin joka paikkaan ehtivä Heikki Cederblad.

Työt lopetettiin ja myydä sai vain maitoa. Viinankin tarjoilu lopetettiin. Venäjänkieliset katukyltit tervattiin ja keisari Nikolai II kuvat poistettiin virastoista.

Poliisi Kasper Peurakin riisuttiin aseista ja virkapuvuista, kun kansalaiskokous totesi hänet bobrikoffilaisen järjestelmän noudattajaksi ja käytyriksi. Kasper pyysi kiltisti anteeksi, mutta ei työväenyhdistys häntä enää virkaansa päästänyt.

8. UUDEN TALON VIHKIÄISET

Uuden talon rakennuspiirustukset valmistettiin August Teräsvaaran toimesta v. 1907 ja upea hirsinen jugendrakennus vihittiin 13. syyskuuta 1908. Juho Raidon kirjoittaman juhlarunon viimeiset säkeistöt hehkuvat tulevaisuuden uskoa:

”Olkoon uuden kodin orsi
silta aikaan parempaan!
Heikompikin aatteen korsi
kekohon te kootkaa vaan!

Kun me saamme halvat heikot
aatteen orren alle vaan,
silloin väistyy talven peikot,
pääsee kevät kahleistaan.”

9. I MAAILMANSOTA JA SUOMEN ITSENÄISTYMINEN

Kansainvälinen tilanne kärjistyi Euroopassa ja se johti Sarajevon laukauksiin 28. kesäkuuta 1914 ja ensimmäinen maailmansota syttyi elokuussa.

Suomi selvisi maailmanpalosta melko vähällä. Itse asiassa Suomi hyötyi siitä. Elinkeinoelämä pyöri täysillä, kun Venäjällä oli suuri kysyntä paperista ja metallituotteista.

Vuoden 1916 eduskuntavaaleissa sosialidemokraatit saivat 103 paikkaa, jonka seurauksena Suomeen nimitettiin maailman ensimmäinen sosialistienemmistöinen senaatti eli hallitus puheenjohtajanaan Oskari Tokoi.

Tämä senaatti hyväksyi kesällä 1917 Venäjällä maaliskuussa tapahtuneen vallankumouksen jälkeen valtalin, jolla eduskunta julistettiin korkeimman vallan haltijaksi Suomessa.

Vähemmistöön jääneiden porvareiden suosituksesta Venäjän väliaikainen hallitus kuitenkin hajotti eduskunnan, jolloin Tokoin senaatti erosi.

Uusissa eduskuntavaaleissa sosialidemokraatit saivat 92 paikkaa ja senaattiin – eli hallitukseen – valittiin vain porvareiden edustajia.

Yhteiskunnallinen tilanne kiristyi nopeasti koko maassa. Myös Heinolassa.

Venäjän bolševikit yllyttivät vähemmistökansallisuuksia tottelemattomuuteen ja lupasivat valtiollisen riippumattomuuden.

Suomen porvaritkin heräsivät toimimaan itsenäistymisen puolesta ja Venäjän lokakuun vallankumouksen jälkeen Suomi julistautui itsenäiseksi 6. joulukuuta 1917.

10. SUOMEN SISÄLLISOTA

Venäjän maaliskuun 1917 vallankumouksen jälkeen Heinolan Työväenyhdistys lähetti kaupunginvaltuustolle vaatimuksen poliisilaitoksen erottamisesta, koska se oli sortanut työväestöä.

Huhtikuussa Työväenyhdistys vaati kuvernööriä erottamaan poliisin mm. siksi, että se ei estä salapolttota ja kotitekoisen viinan valmistusta.

Elokuussa alkoi työväestö perustaa järjestyskaarteja tammikuussa 1917 perustetun Heinolan Suojeluskunnan vastapainoksi.

Elintarvikepula paheni. Heinolan elintarvikelautakunta aloitti kaupungissa elintarvikkeiden säännöstelyn syksyllä 1917.

Suurlakkoon ryhdyttiin nuorten radikaalien äänin. Sitä johtamaan perustettiin Heinolan vallankumousneuvosto.

Järjestyskaartit muuttuivat Suurlakon jälkeen punakaarteiksi.

Se pani toimeen ase-etsintöjä ja tarkasti yhtenä iltana kaupunginhotellin asiakkaineen.

Puhelinkeskus takavarikoitiin. Ja menetettiin.

Takavarikoitiin uudelleen. Puhelinsoitot estettiin.

Keskuksen johtaja heitettiin ulos ovesta. Hän puraisi erästä järjestyskaartilaista sormesta.

Kapina, sisällissota tai kansalaissota – kuten haluatte – alkoi 27. tammikuuta 1918.

Pieni Suomen kansa jakaantui kahtia. Sota katkaisi Heinolan työväenyhdistyksen toiminnan. Sen jäseniä kaatui, katosi ja joutui vankileireille. Muutamat pakenivat Venäjälle.

11. SISÄLLISODAN JÄLKEINEN SUOMI

Sodan jälkeen Venäjälle paenneet sosialidemokraattien johtajat perustivat siellä Suomen Kommunistisen puolueen.

Suomessa punaisista sivussa olleet sos.dem. puoluejohdon jäsenet käynnistivät puolueen toiminnan uudelleen Väinö Tannerin johdolla. Vuoden 1919 eduskuntavaaleissa sosialidemokraatit saivat 80 paikkaa.

Heinolassa Työväenyhdistyksen toiminta käynnistyi uudelleen kesällä 1919. Yhdistyksen lippu oli ensimmäistä kertaa ”tuulettumassa” työväentalon kesäjuhlassa 3. elokuuta 1919. Poliisi kävi tarkastamassa lipun, mutta jätti sen paikalleen.

Yhdistyksen puheenjohtajana toimi Juho Lanto ja sihteerinä Emil Kulomaa, jotka eivät olleet ryvettyneet sodan aikana.

Kommunistit erosivat Sosialidemokraattisesta puolueesta 1922 ja perustivat peitejärjestyksen Suomen Sosialistisen Työväenpuolueen, jonka kanssa liittoutuivat Sosialidemokraattinen Naisliitto, Nuorisoliitto ja Suomen Ammattijärjestöt.

Sosialidemokraattien kannatus putosi. Vuoden 1922 eduskuntavaaleissa puolue sai ainoastaan 53 paikkaa.

Myös Heinolassa Työväenyhdistys jakautui enemmistönä oleviin sosialisteihin ja sosialidemokraattisesti ajatteleviin, josta johtui yhdistyksen sisäisiä kiistoja koko vuosikymmenen ajan.

Poliittisesta linjaerimielisyydestä huolimatta toiminta työväentalolla oli vilkasta. Siellä kokoontui Työväenyhdistyksen alainen voimistelu- ja urheiluseura Ryhti, joka liittyi Työväen Urheiluliittoon (TUL:oon) 1927. Myös Nuorison valistusyhdistys Riento käytti työväentaloa pitäen yhden perheiltaman kuukaudessa.

Joulukuussa 1925 perustettiin Heinolan Työväen näytelmäseura, jonka nimi vakiintui Heinolan Työväen näyttämöksi. Juhlasali kunnostettiin, hankittiin piano ja uudet kulissit

Yhteiskunnallinen rauhattomuus ja tottumattomuus parlamentaarisen demokratian pelisääntöihin leimasi 1920-lukua Suomessa.

Hallitukset olivat lyhytikäisiä. Vuosikymmen saldo: 13 hallitusta!

Riidat suojeluskuntien valvonnasta jatkuivat, kun koko ajan pelättiin aseellista vallankaappausta.

Kieliriidat alkoivat jälleen! Ruotsin-kielisten hallitseva asema talouselämän, tieteen ja taiteen johdossa suututti suomenkielisiä.

Akateeminen Karjala-Seura uhosi SuurSuomi –haaveillaan.

Jännitteitä lisäsivät äärioikeistolaiset ja äärivasemmistolaiset puheet ja hankkeet sekä katkera taistelu Moskovalle uskollisten kommunistien ja heitä vastustavien kesken.

Tilanne kärjistyi vuonna 1929 kommunistien johtamien lakkojen ja mielenosoitusten vuoksi kommunistien vastaiseen Vihtori Kosolan johtamaan Lapuanliikkeeseen, joka vaati keväällä 1930 kommunistisen toiminnan täydellistä kieltämistä ja tehosti vaatimuksiaan väkivallalla, kyydityksillä ja lopulta heinäkuussa 1930 suurella talonpoikaismarssilla Helsinkiin.

Painostus johti sosialidemokraattisen vähemmistöhallituksen eroon ja uuden porvarihallituksen nimittämiseen. Uusi hallitus ajoi vielä saman syksynä 1930 eduskunnassa läpi ns. kommunistilait, joilla kiellettiin kommunistien julkinen toiminta.

12. HEINOLAN TYÖVÄENYHDISTYKSEN LAKKAUTTAMIEN

Maan yleistilanne näkyi Heinolassa. Kun Työväenyhdistys vuonna 1930 liittyi sosialistiseen Suomen Työväen raittiusliittoon, ero Sosialidemokraattisesta puolueesta oli selvä.

Yhdistyksen leimautuminen kommunistiseksi, johti heinäkuussa 1930 työväentalon sulkemiseen.

Yhdistyksen puheenjohtaja Sulo Lehto poistui Heinolasta. Samoin teki sihteeri Sulo Lehtinen ammuttuaan poliisi Iivar Kokkosen. Johtokunnan jäsenet haastettiin oikeuteen 21.9.1931 vastaamaan yhdistyksen lakkauttamisvaatimukseen.

Syyttäjä totesi yhdistyksen toimihenkilöiden ottaneen osaa rikolliseen toimintaan lakkautetuissa yhdistyksissä kuten Heinolan valtiollisten vankien huoltoyhdistys, Nuorisoyhdistys Riento ja voimistelu- ja urheiluseura Ryhti.

Päätös Heinolan Työväenyhdistyksen lakkauttamisesta annettiin 19.10.1931.

13. HEINOLAN KAUPUNGIN SOSIALIDEMOKRAATTISEN TYÖVÄENYHDISTYKSEN PERUSTAMINEN

Ennen Heinolan Työväenyhdistyksen lakkauttamista sosialidemokraattisesti ajattelevat perustivat 14. syyskuuta 1930 Heinolan kaupungin Sosialidemokraattisen Työväenyhdistyksen.

Uusi yhdistys anoi Heinolan Kaupungin Raastuvan oikeudelta itselleen lakkautetun yhdistyksen omaisuutta eli työväentaloa puheenjohtaja Taneli Harmaalan ja sihteeri Wilhelm Kovanen kertomilla perusteilla.

Taneli Harmaala: ”Meillä oli selvä oikeus saada työväentalo, sillä lakkautetun Heinolan Työväenyhdistyksen sääntöjen 14 §:n mukaan yhdistyksen omaisuus joutuu sellaiselle yhdistykselle, jonka toiminta rakentuu samoille periaatteille, jos tällainen yhdistys kymmenen vuoden ajalle perustetaan.

Wilhelm Kovanen: ”Omistusoikeutemme työväentaloon oli sitäkin selvempi, kun Sosialidemokraattisen Työväenyhdistyksen perustajajäsenissä oli samoja henkilöitä, jotka olivat aikanaan olleet perustamassa Heinolan Työväenyhdistystä ja taloa rakentamassa. Sitä paitsi tällä tavalla oli jo menetelty mm. Turun tuomiokuntaan kuuluvissa kihlakunnanoikeuksissa.”

Kaupungin raastuvanoikeus ei kuitenkaan anomukseen suostunut. Sen sijaan valtio myi talon huutokaupassa 150.000 markan hinnasta Heinolan suojeluskunnan kannatusyhdistys Kodinsuojalle 25.10.1933.

Niin alkoi 15 vuotta kestänyt taloton kausi Heinolalaisen työväenliikkeen historiassa.

14. 2. MAAILMANSOTA, TALVISOTA JA JATKOSOTA

Toinen maailmansota oli monessa mielessä ensimmäisen aiheuttama ketjureaktio, jonka pelinappulaksi Suomi joutui jälleen kerran vasten tahtaan.

Itsenäisyys oli saavutettu runsaat 20 vuotta aikaisemmin Venäjän ja Saksan ollessa heikkoja yhtä aikaa. 1930-luvun lopussa kumpikin oli toipunut ja odotti nälkäisenä pääsevänsä valtaamaan takaisin menettämänsä alueet ja jopa laajentamaan niitä.

Suomen Talvisota käynnistyi Antinpäivänä 30.11.1939.

Siihen asti riitainen, jakautunut ja pieni Suomi ryhtyi puolustussotaan suurta Venäjän karhua vastaan. Yhtenäisenä rintamana seisten ja hammasta puren hyökkääjä torjuttiin ja aselepo keskeytti taistelut 13.3.1940 klo 11.00.

Talvisodan syttyessä sosialidemokraattinen työväenliike asettui itsenäisyysiemme puolustamisen kannalle. Ja pysyi siinä johdonmukaisesti koko sodan ajan.

Olosuhteet johtivat sotavuosina sekä poliittiseen että taloudelliseen linnarauhaan. Kaikki huomio maassa oli kiinnittynyt vain itsenäisyyden säilyttämiseen. Jatkosota Neuvostoliiton kanssa päättyi valtaviin ponnistelujen kautta katkeraan aselepoon syyskuun 19. päivänä 1944.

15. HEINOLAN POLIITTINEN ELÄMÄ SOPDAN JÄLKEEN

Kunnallis- ja puoluepolitiikassa Heinolassa oli 30-luvulla hiljaiseloa. Porvarit hallitsivat kunnallista päätöksentekoa ja työväen järjestöt olivat lamaantuneina.

Sotien jälkeen tilanne muuttui täysin. Heinolaan oli asutettu noin 2000 karjalaista, joista monet liittyivät työväen järjestöihin. Kommunistit ja kansademokraatit saivat takaisin järjestäytymisoikeutensa. Myös Heinolaan perustettiin Suomen kommunistien ja sosialistien omat paikallisosastot.

Vuoden 1945 kunnallisvaaleissa porvareiden poliittinen valta Heinolassa murtui. He saivat 12 valtuutettua. SKDL sai 6 ja demarit 5.

Niistä vaaleista alkoi kansademokraattien ja demareiden 15 vuotta kestänyt keskinäinen taistelu vasemmistovallasta Heinolassa.

Se päättyi vasta vuoden 1960 kunnallisvaaleissa, josta alkaen sosialidemokraateilla on ollut SKDL:ää tai sen seuraajaa Vasemmistoliittoa suurempi valtuustoryhmä.

Suomen 1940-lukua leimasi kotikommunistiemme provosoimat levottomuudet, joiden tarkoituksena oli lietsoa kansaa vallankumoukseen.

Maan jälleenrakennus ja karjalaisten asuttaminen vaativat kansalaisilta äärettömän kovia ponnistuksia.

Elintarvikepulasta johtuva jakelusäännöstely, asuntopula ja monet muut seikat loivat otollisen maaperän kommunistiselle kiihotukselle, joka sosialidemokraattien tiukan vastustuksen vuoksi (Fagerholmin vähemmistöhallitus 1948) jäikin sellaiseksi porvareiden pakatessa vaaran vuosina matkalaukkujaan Ruotsiin pakoa varten.

Poliittiset taistelut demarien ja kommunistien välillä käytiin myös työväen urheiluliikkeessä ja ammattijärjestöissä.

Vasta 50-luvun alussa yhteiskunta rauhoittui. Vuonna 1952 Armi Kuusela valittiin Miss Universumiksi ja pidettiin Helsingin Olympialaiset.

Vuonna 1947 perustettiin Heinolaan sosialidemokraattisen urheiluväen toimesta Heinolan Palloilijat 47 (HP-47).

Sen jälkeen käytiin kamppailu Heinolan palloiluhegemoniasta porvarillisen Heinolan Iskun ja HP:n välillä.

16. TYÖVÄENTALO SAADAAN TAKAISIN

Sotien jälkeisinä vuosina Sosialidemokraattisen Työväenyhdistyksen toimipaikkana oli Kauppakadun varrella sijaitseva vuokrahuoneisto.

Joulukuussa 1943 yhdistys kääntyi sos.dem. eduskuntaryhmän puoleen puheenjohtajansa Johan Laukkasen kirjeellä:

”Paikkakuntamme työväentalon jouduttua aikanaan kommunistisen toiminnan johdosta pois työväestöltä. Tämä haittaa suuresti työväen toimintaa. Työläisnuoriso viettää aikansa kaduilla ja kapakoissa, siten rappeutuen. Myöskin entisen työväentalon ollessa porvareilla herättää se työväestössä ainaista katkeruutta. Tästä johtuen käännyimme sos.dem. eduskuntaryhmän puoleen, että eduskuntaryhmä alkaisi koettaa lainsäädäntäteitse palauttaa nämä talot entisille omistajilleen sos.dem. työväenyhdistyksille.”

Vuonna 1948 K.A. Fagerholmin vähemmistöhallituksen valtiovarainministeri Onni Hiltunen saikin aikaan ratkaisun, että silloin Kodinsuojan nimellä tunnettu entinen työväentalo luovutettiin Heinolan kaupungin Sos.dem Työväenyhdistykselle 1.11.1948 alkaen. Tupaantuliaiset uuteen ”vanhaan” taloon pidettiin 14. marraskuuta 1948.

17. TOIMINTAA TYÖVÄENTALOLLA

Työväentalo oli sodan jälkeisinä vuosina kaupungin viihde-elämän keskuksena. Nyt siitä tuli myös sosialidemokraattisen ja monen muun järjestön toiminnan keskus.

Vahtimestariksi tulivat 1.6.1949 Kotkasta muuttaneet Veli ja Elbe Kuusela, jotka osallistuivat Talon hoidon lisäksi monin tavoin myös yhdistyksen poliittiseen, kulttuuri- ja huvitoimintaan. Elbe ohjasi ja näytteli Työväen Näyttämöllä, ohjasi Nuorten Kotkien kerhoja ja tanssiryhmiä.

Vankkumaton Väinö Tannerin ihailija oli vuodesta 1951 lähtien kaupunginvaltuuston jäsen 25 vuotta, ensimmäinen nainen kautta aikain kaupunginhallituksessa ja yhdistyksen ensimmäinen naiskansanedustajaehdokka vuonna 1958.

Marraskuussa 1949 perustettiin Työväen Sekakuoro.

Erityisen suosion sai Sos.dem. Nuoriso-osaston Kisälliryhmä sekä 1965 perustettu tanssiryhmä Karoliinat.

Vuoden neljäkymmentäkahdeksan jälkeen tämä talo ehti palvella yhdistystä vielä 23 vuotta, kunnes se elokuussa 1971 purettiin.

Vanhan Työväentalon paikalle ja kortteliin rakennettiin 60- ja 70-luvuilla yhdistyksen neljä vuokrakerrostaloa poistamaan vuokra-asuntopulaa Heinolasta.

Kun kaupunki ei toiminut, Työväenyhdistys toimi.

18. POLITIIKKAA , HENKILÖRIITOJA, EROJA JA UUSIA YHDISTYKSIÄ

1950-luvun lopulla Sosialidemokraattinen puolue jakautui leskisläisiin ja skogilaisiin, jotka perustivat TPSL:n eli Suomen Työväen ja Pienviljelijäin puolueen.

Huhtikuun 6.-7. päivinä 1957 Heinolan Työväentalossa pidetyssä Mikkelin Sos.dem. piirin kokouksessa olivat läsnä puolueriidan kärkihahmot Väinö Leskinen ja Emil Skog. Leskisläiset olivat enemmistönä.

Heinolan yhdistykseen ei puolueriitaa tullut, vaikka Heinolaan perustettiin vuonna 1960 ”tepsuttajien” puolueosasto .

Puolueen alkuaikojenveteraani Oskari Tokoi vieraili yhdistyksen kokouksessa 6. kesäkuuta 1957.

Puoluehajaannus kulminoitui vuosien 1958 ja 1962 eduskuntavaaleissa, joissa sosialidemokraatit saivat historiansa alhaisimmat edustajaluvut.

Tilanne korjaantui kuuluisissa 1966 eduskuntavaaleissa puoluesihteerin Pitsingin ideoiman ”Jo riittää” vaaliteeman voimalla. Tuloksena oli vasemmistoenemmistöinen eduskunta Demareilla 55 paikkaa ja TPSLkin 7.

Radikaali nuorisokokous vaaleissa toiveitten täyttymyksen, kun Helsingin Ylioppilasteatterin 40-vuotisjuhlanäytöksen Lapualaisoopperan kirjoittaja Arvo Salo tuli esityspäivänä valituksi eduskuntaan.

Vanhan ylioppilastalon kellariravintolassa iltaa istunut Mauno Koivisto sanoi vaalituloksen kuultuaan: ” Nyt ne vaikeudet vasta alkava.”

Vaikka puoluehajaannus ei Heinolassa aiheuttanut uusien paikallisosastojen perustamista, johti siihen voimakkaiden persoonien erimielisyydet.

Yhdistyksen puheenjohtaja toimi kaupungin sähkölaitoksen johtaja Paavo Ilo lähes 20 vuotta eli vuosina 1953-1971.

Ilo oli jäsenten arvostama, osaava johtaja, joka nautti myös porvarileirin ja kaupunginjohtaja Mikonsaaren arvontaa.

Yhdistyksen toimintaan oli kuitenkin tullut mukaan koulutettua väkeä, jota Paavo Ilon johtamistapa ja ajattelu ei tyydyttänyt.

Valtuustoryhmän sisäisten kiistojen lopputulemana pormestari Olavi A. Vihko perusti helmikuussa 1971 Heinolan Seudun Sos.dem. yhdistyksen, johon liittyi erityisesti ay-väkeä.

Vihkon yhdistyksen perustaminen aiheutti puolueen sääntöjen mukaisesti kunnallisjärjestön perustamisen. Sellainen saatiinkin monien mutkien jälkeen aikaan 23.9.1973.

Vuoden 1975 eduskuntavaalien aikoihin syntyi yhdistykseen sisäinen oppositio, jonka takana oli kiistely yhdistyksen asettaman ehdokkaan Pauli Sihvosen ja kunnallisjärjestön asettaman ehdokkaan Veikko Kilpilammen kannattajien välillä. Kiistely johti keväällä 1976 Jyrängönvirran Sos.dem. yhdistyksen perustamiseen.

Heinolan Seudun Sos.dem. yhdistyksen toiminta hiipui 70-luvulla ja yhdistys lakkautettiin huhtikuussa 1981. Jäsenistö ja yhdistyksen varat siirtyivät Jyrängönvirran yhdistykseen.

Tämänkin yhdistyksen toiminta hiipui vähitellen ja jäsenet liittyivät Heinolan Sos.dem. Työväenyhdistykseen 1991. Yhdistystä ei lakkautettu, vaan se laitettiin odottamaan seuraavaa perustamistarvetta.

Sellainen tulikin keväällä 2004. Sopiva syy löytyi tällä kertaa puoluevaltuustoehdokkaan asettamisesta. Jyrängön Virran Työväenyhdistys kaivettiin esiin naftaliinista ja muutettiin sittemmin Heinolan Demarit –nimiseksi.

Sisäisistä ristiriidoistaan huolimatta, Heinolan sosialidemokraatit ovat olleet koko sotien jälkeisen ajan vahva kunnallispoliittinen vaikuttaja Heinolassa. Monet uudistukset ja rakennushankkeet ovat olleet lähtöisin sosialidemokraattisesta valtuustoryhmästä.

Myös valtakunnan politiikkaan on vaikutettu: Maun Koiviston valitsijamiehinä olivat kaupunginjohtaja Jarkko Paronen 1982 ja Mauno Kuusela sekä Erja Lahikainen 1988. Erja oli kansanedustajana kaudella 2001-2004.

Ehdokkaan Heinolan Sos.dem. Työ on asettanut jokaiseen eduskuntavaaliin sodan jälkeen. Viimeksi 2004 Raili Hildénin ja vuosina 2008 ja 2011 Hannele Rämön

Vuoden 2009 kunnallisvaalien tuloksella mitaten sosialidemokraatit ovat Heinolassa kaupunginvaltuuston suurin ryhmä.

Tai olivat. Kansanvaltaan kuuluu vapaus ja erityisesti mielipiteenvapaus sekä eroamis- ja yhdistymisvapaus.

Tätä vapautta on syksyllä 2011 käytettykin muuttamaan vaalitulosta.

Sellaista elämä on.

Lähteet:

Henrik Meinander, Suomen historia – linjat rakenteet ja käännekohtat, WS Bookwell, Porvoo 2006

Heinolan kaupunki / A.R. Cederberg – Veikko Ojala, Heinolan kaupungin historia, Tampereen

Kirjapaino-Osakeyhtiö 1948

Heinolan kaupunki / Rauno Enden, Heinolan kaupungin historia 2, Gummerus Kirjapaino Oy 1989

Heinolan kaupunki / Timo Herranen, Heinolan kaupungin historia 3, Gummerus kirjapaino Oy 1998

Heinolan kaupungin Sosialidemokraattinen Työväenyhdistys r.y. / Väinö Ikonen, Heinolan kaupungin Sosialidemokraattinen Työväenyhdistys r.y. 1891-1981, Itä-Hämeen Kirjapaino Offset 1981

Heinolan kaupungin Sosialidemokraattinen Työväenyhdistys r.y. / Jouko Heinonen, Työväenliikettä Heinolassa Kolmella vuosisadalla 1891 – 2001, N-Paino Oy 2001

Wikipedia, Suomen Sosialidemokraattien Puolue, 7.12.2011

Heinolan Sosialidemokraattisen Työväenyhdistys r.y:n johtokunnan ja yleisen kokouksen pöytäkirjat ajalta 2002-2011

Haastattelut: Väinö Pehkonen elokuu 2011

Kirjoittajan omat muistikuvat